

בית המשפט המחוזי בבאר שבע

בפני: כב' השופט גיל דניאל

22 מרץ 2023
פש"ר 27403-09-19

בעניין: פקודת פשיטת הרגל התש"ס – 1980

להלן: "הפקודה"

ובעניין: נ. י. ס.

להלן: "החייב"

ע"י ב"כ עו"ד עידן שי

הכונס הרשמי

ע"י ב"כ עו"ד סליאור בן חמו ועו"ד אוריה קלדרון

להלן: "הכונ"ר"

עו"ד רונן וינברג

ע"י ב"כ עו"ד יעל נסרידשי

להלן: "הנאמן"

החלטה

האם גמלת נכות מעבודה המתקבלת מהמוסד לביטוח לאומי נכללת באופן אוטומטי בגדר ההלכה שנקבעה ברע"א 6353/19 אנטולי לשצ'נקו נ' כונס הנכסים הרשמי [פורסם בנבו] (מיום 11.2.2020) (להלן – הלכת לשצ'נקו) בדומה לגמלת נכות כללית.

בהלכת לשצ'נקו נקבע, כי בשעה שחייב המצוי בהליכי חדלות פירעון, מתקיים מגמלה חודשית מהמל"ל בגין נכות הכוללת אובדן כושר השתכרות והוא אינו בעל פוטנציאל השתכרות בפועל, וזוהי הכנסתו היחידה ואין לו הכנסה נוספת, לא ניתן לחייבו בתשלום עתי בהתאם לסעיף 111 לפקודת פשיטת הרגל [נוסח חדש], תש"ס-1980 (להלן – פקודת פשיטת הרגל), לא ישירות מהגמלה ולא בעקיפין מהכספים המשתלמים לחשבונו.

הלכת לשצ'נקו, שנקבעה בהליך לפי פקודת פשיטת הרגל, חלה גם על הליכי חדלות פירעון לפי חוק חדלות פירעון ושיקום כלכלי, תשע"ח-2018 (להלן – חוק חדלות פירעון) ובהתאם לה נקבע, במקרים המתאימים, פטור ליחיד מתשלום עיתי לפי סעיף 156 לחוק חדלות פירעון.

נסיבות המקרה אשר נדון בהלכת לשצ'נקו כללו חייב יחיד אשר התקיים מגמלת נכות כללית המשולמת לו בגין דרגת נכות יציבה הכוללת אי כושר בשיעור 100%. קצבתו החודשית של החייב מגמלת נכות כללית עמדה על סך של 3,208 ₪ (כיום עומדת גמלת נכות כללית על סך של 4,063 ₪ לחודש) וסיוע בשכר דירה בסך של כ- 700 ₪.

השאלה העומדת על הפרק בהליך זה היא, האם חל הפטור מתשלום חודשי שנקבע בהלכת לשצ'נקו, גם כאשר החייב מתקיים מגמלת נכות מעבודה, המשולמת לו באופן חודשי בגין נכות הכוללת אובדן כושר השתכרות בגין תאונה שהוכרה כתאונת עבודה, ומדובר בהכנסתו היחידה של החייב.

נסיבות המקרה

ביום 11.9.2019 ניתן צו לכינוס נכסי החייב לפי בקשתו.

החייב יליד שנת 1960, גרוש ואב ל-3 ילדים מהם 2 קטינים. החייב מוכר על ידי המל"ל בנכות רפואית בגין פגיעתו בתאונת עבודה משנת 2014. לא היתה מחלוקת כי בשל מצבו הרפואי הנוכחי של החייב הוא נעדר כושר השתכרות. החייב מקבל גמלה חודשית בסך של 10,564 ₪, כגמלת נכות מעבודה. כמו כן מדווח החייב על כך שהוא מקבל גם קצבת שיקום מהמל"ל בסך של 2,074 ₪.

טענות הצדדים

הנאמן סבור, כי בשים לב להכנסה הכוללת של החייב כאמור ועל בסיס הוצאות חייב יחיד, לרבות בגין הוצאות רפואיות לגביהן טען החייב, נותרת לחייב מדי חודש יתרה משמעותית אשר יש בה לבסס תשלום חודשי לקופת פשיטת הרגל (וכבסיס לגיבוש תכנית פירעון למתן הפטר מותנה).

הנאמן מדגיש כי במסגרת חישוב התשלום החודשי ההולם, נכון יהיה להתחשב במצבו הרפואי של החייב ובכלל זאת בהוצאות מוגברות שיש לחייב נוכח מצבו הרפואי לרבות הוצאות רפואיות. עם זאת, עדיין יש בנתונים כדי לאפשר תשלום חודשי בסכום הולם. כך גם המליצה ב"כ הנאמן בדיון על גיבוש תכנית פירעון למתן הפטר מותנה, אשר תכלול, נוכח פרק הזמן בו מצוי החייב בהליך ובשים לב לנסיבותיו של החייב, תשלומים לתקופת פירעון קצרה של 27 חודשים ואף לתקופה קצרה יותר.

ב"כ החייב טען, כי מאחר והגמלה המתקבלת מהמל"ל היא הכנסתו היחידה של החייב, הרי שהוא זכאי לקבלת פטור מתשלום חודשי לפי הלכת לשצ'נקו ובהתאם לכך גם להפטר. לעמדת ב"כ החייב, אין הבדל בהקשר זה בין גמלת נכות מעבודה ובין גמלת נכות כללית, הואיל והלכת לשצ'נקו מבוססת על כך שגמלאות המתקבלות מהמל"ל זוכות להגנה לפי סעיפים 303 ו- 311 לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], תשנ"ה- 1995 (להלן – חוק הביטוח הלאומי).

לטענת ב"כ החייב, הלכת לשצ'נקו אינה מבחינה בין גמלת נכות כללית ובין גמלת נכות מעבודה. גם סעיפים 303 ו- 311 לחוק הביטוח הלאומי אינם מבחינים בין סוגי הגמלאות, כך שגם גמלת הנכות מעבודה היא מוגנת, כמו גמלת הנכות הכללית. גם אם גמלת הנכות מעבודה עומדת בנסיבות מסוימות על סכום גבוה יחסית, הרי שגובה הסכום אינו משנה, ואין בכך להחריג את הגמלה המתקבלת בגין נכות מעבודה מגדר הלכת לשצ'נקו.

לעמדת הכונ"ר, הלכת לשצ'נקו אינה חלה במקרה זה. יש לפרש את הלכת לשצ'נקו על רקע הנסיבות הקונקרטיות שנדונו שם, עת מדובר היה בחייב יחיד שהוכר באובדן כושר השתכרות בשיעור 100% והתקיים מגמלת נכות כללית וכן סיוע בשכר דירה, שהכנסותיו הכוללות לא עלו על סך של 4,000 ₪. התכלית של הלכת לשצ'נקו נועדה למנוע מצב בו חייבים קשי יום יידרשו לשלם תשלומים לקופת הנשייה מכספי קצבתם המינימאליים.

לעמדת הכונ"ר, הבסיס לתשלום גמלת נכות מעבודה אינו זהה לגמלת הנכות הכללית ולעיתים גמלת הנכות מעבודה יכולה לעמוד על סכומים ניכרים. במובנים מסוימים ניתן להשוות אותה לשכר עבודה שמתוכו ניתן לגזור תשלום חודשי לקופת פשיטת הרגל. בנוסף, לבית המשפט של פשטת רגל נתונה סמכות רחבה ובמסגרת זו מוסמך להורות, במקרים המתאימים, כי גם חלק מהכנסה שהיא פטורה מעיקול, תועבר לקופת פשיטת הרגל. לפיכך סבור הכונ"ר כי במקרים מסוג אלו בהם הכנסות החייב נובעות מקצבאות נכות מעבודה שאינן קצבה מינימאלית לצורכי קיום בכבוד, אין תחולה גורפת להלכת לשצ'נקו.

דיון והכרעה

בהלכת לשצ'נקו נקבע, כי כאשר הגמלה המתקבלת מהמל"ל היא הכנסתו היחידה של החייב, הרי שכל תשלום חודשי פירושו תשלום מתוך הגמלה ועל כן לא ניתן לחייב בתשלום חודשי, לא ישירות מהגמלה ולא בעקיפין מהכספים המתקבלים אצל החייב:

"כאשר גמלת הביטוח הלאומי היא הכנסתו היחידה של החייב, הרי שכל תשלום חודשי שיושת עליו ישולם מכספי הגמלה. סעיף 303(א) לחוק הביטוח הלאומי פורש את הגנתו על ה'זכות' לגמלה. ברי, כי לפי סעיף זה, לא ניתן לקבוע כי הביטוח הלאומי יעביר את כספי הגמלה או את חלקם ישירות למנהל המיוחד. סעיף 303(ב) מרחיב את ההגנה גם לכספי הגמלה ששולמו לחשבונו של הזכאי, וזאת למשך 30 ימים... הרחבה זו מונעת פגיעה 'עקיפה' בגמלה על דרך השתת תשלום חודשי שישולם מתוך הכספים המשתלמים ממנה, שכן הם מוגנים כאמור למשך 30 ימים מיום תשלומם. הנה כי כן, במצב שבו לחייב בפשיטת רגל אין כל הכנסה פרט לגמלה חודשית מהביטוח הלאומי, לא ניתן לחייבו לשלם תשלום עתי מכוח סעיף 111 לפקודה; לא ישירות מהגמלה, לא בעקיפין מהכספים המשתלמים לחשבונו."

(פסקה 15 להלכת לשצ'נקו)

כך גם נדונה השאלה בדבר אפשרות קיומה של יתרה לאחר ניצול כספי הגמלה, אך גם יתרה זו נותרה מוגנת נוכח תכליתה של הגמלה, להבטיח את צורכי מחייתו המינימליים של הזכאי:

"אמנם ניתן לחשוב על מצב שבו החייב אינו מנצל את כלל כספי הגמלה, כך שלעיתים תיוותר בחשבונו יתרה גם בחלוף 30 יום מתשלומה. יתרה כאמור, אינה חוסה תחת ההגנה שבסעיף 303(ב). יחד עם זאת, אין בהיווצרותה כדי להתיר השתת תשלום עתי מכוח סעיף 111 לפקודה. היווצרות יתרה בחודשים מסוימים אינה מבטיחה, כי יתרה דומה תיווצר גם בעתיד. עניינו של סעיף 111 בהשתת תשלום עתי קבוע, שישולם מתוך הכנסות עתידיות; לא ניתן להשית תשלום כאמור על סמך הנחה בלתי ודאית, שבסוף כל חודש תישאר בחשבונו של החייב יתרה בלתי מוגנת. הדבר נכון ביתר שאת נוכח תכליתה של הגמלה – להבטיח את צורכי מחייתו המינימליים של הזכאי, לספק לו

אמצעי קיום בסיסיים.... מידותיה של הגמלה תפורות לתכלית זו, והיא לא נועדה לתחזק קופת חיסכון".
(פסקה 16 להלכת לשצ'נקו).

בית המשפט העליון התייחס בהלכת לשצ'נקו גם לשאלת התועלת היכולה לצמוח לנושים מהטלת חיוב חודשי, אל מול הפגיעה שתיגרם לחייב בשל חיובו בתשלום, וכך נקבע כי אפילו חיוב בסכום נמוך עלול לפגוע ביכולת החייב להתקיים בכבוד:

"... פרשנות לפיה כספי הגמלה מוגנים מפני פגיעה באמצעות התשלום החודשי מגשימה את תכליות הליך פשיטת הרגל, כפי שהן באות לידי ביטוי בסעיף 111 לפקודה. כאמור לעיל, התשלום החודשי נקבע בהתאם ליכולתו הכלכלית של החייב, בהתחשב בצרכיו ובהבטחת יכולתו לקיום בכבוד מזה, ובאינטרס של הנושים מזה. כאשר החייב נעדר פוטנציאל השתכרות, הרי שממילא עסקינן בסכומים נמוכים מאד. כפי שצוין בתגובת הכנ"ר, עיקר התשלום ישמש לכיסוי הוצאות ההליך, והתועלת לנושים מגבייתו תהא מועטה. לעומת זאת, הפגיעה שתיגרם לחייב עשויה להיות ממשית. נוכח אופיה המינימלי של הגמלה, צמצומה באמצעות התשלום החודשי, גם בסכום נמוך, עלול להיות הרה גורל לגבי החייב ובאשר ליכולתו להתקיים בכבוד".
(פסקה 17 להלכת לשצ'נקו).

במקרים שונים שהתעוררו, לא מצאו בתי המשפט לאבחן בין סוגי הגמלה המתקבלת מהמל"ל לצורך מתן הפטור מתשלום חודשי. כך למשל, לא קיימת מחלוקת בפסיקה כי חייב שעבר את גיל הפנסיה, אשר מתקיים מגמלת אזרח ותיק בלבד, ואין לו מקורות הכנסה אחרים, יהיה זכאי לקבלת פטור מתשלום חודשי על בסיס הלכת לשצ'נקו. בהקשר זה לא נמצא שיש מקום להבחין בין גמלת נכות כללית ובין גמלת אזרח ותיק, כל עוד ברור כי מדובר בחייב אשר נעדר כושר השתכרות (ראו, לדוגמא: החלטה בפש"ר (מחוזי חיפה) 67643-01-17 **פניגשטין נ' כונס נכסים רשמי מחוז חיפה והצפון ואח'** [פורסם בנבו] (מיום 31.7.2020), שם נקבע כי אין מקום להבחנה בין החייבת המתפרנסת מקצבת זקנה בלבד לבין חייב המקבל קצבת נכות בלבד. אמנם הלכת לשצ'נקו עסקה בחייב אשר התקיים מקצבת נכות בלבד ואולם בפסק הדין נקבעה הלכה גורפת לפיה במצב שבו לחייב בפשיטת רגל אין כל הכנסה פרט לגמלה חודשית מהביטוח הלאומי, לא ניתן לחייבו לשלם תשלום עתי). יצוין, כי גמלת אזרח ותיק עומדת על סכום חודשי נמוך באופן משמעותי מהסכום המשולם כגמלת נכות כללית בגין נכות בשיעור 100%, כך שבהיבט גובה הגמלה לא מתעוררת כל שאלה.

אולם, במקרים אחרים, כאשר דובר בגמלה חודשית בסכום גבוה, מצאו בתי המשפט כי אין מקום להחיל את הפטור לפי הלכת לשצ'נקו על הגמלה, תוך מתן דגש לרציונל העומד ביסוד הלכת לשצ'נקו בדבר הבטחת צורכי המחיה המינימליים של החייב ומתן אמצעי קיום בסיסיים.

כך למשל, בהחלטה אליה הפנה הכונ"ר בתגובתו, בתיק עחדל"פ (מחוזי חיפה) 20531-10-22 **אבן פז נ' אטלס ואח'** [פורסם בנבו] (מיום 29.1.2023) קבע בית המשפט כי היחידה, אלמנת צה"ל, המתקיימת מגמלה המשולמת לה לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התשי"א-1950, גמלה העומדת על סכום משמעותי, אינה זכאית לפטור מתשלום עתי לפי הלכת לשצ'נקו.

הנימוקים שפורטו בהחלטה האמורה, לעניין תחולתה של הלכת לשצינקו ביחס לגמלאות אשר תואמות סכום חודשי הולם לכדי מחייה בכבוד, אך לא ביחס לגמלאות העומדות על סכום שהוא גבוה באופן משמעותי מעבר לסך כאמור, נכונים גם במקרה שלפנינו, עת יש לבחון את תחולתה של הלכת לשצינקו על הגמלה המתקבלת אצל החייב, העומדת על סכום חודשי גבוה יחסית, שמקורה בפגיעתו בעבודה.

בית המשפט (כבוד השופט נאסר ג'השאן) עמד בהחלטתו בתיק עחדל"פ 20531-10-22 הנ"ל, [פורסם בנבו] על הנימוקים שפורטו בהלכת לשצינקו, כאשר התוצאה בדבר פטור מתשלום חודשי התבססה בעיקר על תכליתה של הגמלה "להבטיח את צורכי מחייתו המינימליים של הזכאי, לספק לו אמצעי קיום בסיסיים". כך הוסבר, כי "פרשנות לפיה כספי הגמלה מוגנים מפני פגיעה באמצעות התשלום החודשי, מגשימה את תכליות הליך פשיטת הרגל, ונוכח אופיה המינימלי של הגמלה, 'צמצומה באמצעות התשלום החודשי, גם בסכום נמוך, עלול להיות הרה גורל לגבי החייב ובאשר ליכולתו להתקיים בכבוד' (הלכת לשצינקו, פסקה 17)".

לעניין הלכת לשצינקו הבהיר בית המשפט (כב' השופט ג'השאן) כי זו התייחסה לאבחנה בין סעיף 303(א) לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 303(ב) לחוק הביטוח הלאומי. סעיף 303(א) מתייחס להגנה הישירה לגמלה כשהיא מצויה בידי המל"ל ומכוח סעיף זה לא ניתן לחייב את המל"ל בהעברת הגמלה או חלקה לקופת פשיטת הרגל. סעיף 303(ב) מרחיב את ההגנה גם לפרק זמן נוסף של 30 יום ממועד העברתה. ניתן לומר למעשה, כי הפטור מתשלום חודשי שנקבע בהלכת לשצינקו מבוסס על פרשנות המרחיבה את סעיף 303(ב) אף מעבר ל-30 ימים. בהלכת לשצינקו, בית המשפט העליון הרחיב את ההגנה באופן שגם לאחר חלוף שלושים הימים, לא ניתן יהיה לקבל את הכספים שנותרו בידי היחיד וכדברי בית המשפט העליון "הרחבה זו מונעת פגיעה 'עקיפה' בגמלה על דרך השתתת תשלום חודשי שישולם מתוך הכספים המשתלמים ממנה". הרחבה זו של ההגנה, אף מעבר לסעיף 303(ב) לחוק הביטוח הלאומי, נעשתה "נוכח תכליתה של הגמלה – להבטיח את צורכי מחייתו המינימליים של הזכאי, לספק לו אמצעי קיום בסיסיים" (פסקה 16 להלכת לשצינקו).

בית המשפט עמד על הצורך לפרש את תחולת הלכת לשצינקו בהתאם לנסיבותיה ולרציונל העומד ביסודה:

"ראשית, הלכת לשצינקו יש לפרש לפי נסיבותיה. בית המשפט העליון היה מודע כי ההגנה היא על הזכות כל עוד מוחזקת בידי המחזיק ולמשך שלושים ימים לאחר העברת הכספים לידי היחיד. בית המשפט העליון הרחיב את ההגנה לאחר חלוף שלושים ימים מן הטעם כי מדובר בגמלה נמוכה שלא תעשיר את הנושים והיא על סכום נמוך. אין זה המצב בענייננו. מקום שברור כי בחלוף שלושים ימים יותר בידי היחידה סכום עודף של כמה אלפי ₪ והדבר אמור להעשיר קופת הנושים, אין מקום להרחיב את ההגנה מעבר לאותם שלושים ימים. בית משפט של חדלות פירעון מצווה לבדוק אפוא את סכום הגמלאות בכל מקרה ולבחון אם יש להותירם בידי היחיד, לרבות הותרת הכספים שיוותרו בידי היחיד מעבר לאותם שלושים ימים מושא ההגנה האמורה בסעיפים 303 לחוק הביטוח הלאומי וסעיף 31 לחוק משפחות חיילים."

על רקע האמור, יש לבחון את המקרה הנדון בהליך זה.

במקרה שלפנינו מדובר כאמור בגמלה חודשית המשולמת לחייב בגין פגיעתו בעבודה. מי שנפגע בעבודה ונותרה לו נכות עקב הפגיעה בעבודה עשוי להיות זכאי לגמלת נכות מעבודה, בין בתשלום קצבה חודשית ובין בדמות מענק נכות חד פעמי (בגין נכות הנמוכה מ-20%).

בכל הנוגע לגמלה המוענקת בגין פגיעה בעבודה, כבר עלתה בפסיקה השאלה ביחס למענק הנכות המשולם לחייב המצוי בהליכי חדלות פירעון. בהחלטה בתיק חדל"פ (שלום ב"ש) 35326-05-22 **מליאנקר אהרון נ' ממונה על חדלות פירעון- מחוז באר שבע והדרום ואח'** [פורסם בנבו] (מיום 10.11.2022) דן בית המשפט בדרישת הנאמן להעביר לקופת הנשייה כספים שהתקבלו אצל היחיד בגין מענק נכות מעבודה. בית המשפט (כבוד השופט ירון גולן) דן בתחולת סעיף 303 לחוק הביטוח הלאומי על המענק הכספי האמור, וזאת בהתאם להלכת לשצ'ניקו וקבע כי המענק אומנם מוגן לפי סעיף 303, אולם בהתאם לסעיף 303(ב) היקף ההגנה מוגבל לפרק זמן של 30 יום ונוכח העובדה כי היחיד לא נזקק לכספי המענק לצרכי מחייה בכבוד, אזי הם יועברו לקופת הנשייה של היחיד.

יצוין, כי מלבד מענק הנכות שהתקבל אצל היחיד ונקבע כי יש להעבירו לקופת הנשייה, התקיים היחיד באותו מקרה מגמלת נכות מעבודה בסך של כ-6,000 ₪, אשר על בסיסה פטר אותו הממונה מתשלום עיתי לנושיו. בהקשר זה צוין כי גמלה זו משקללת את דמי המחיה בכבוד וכי אין מדובר בגמלה גבוהה.

המקרה האמור מדגים את העובדה שגמלת הנכות מעבודה אינה זוכה להגנה מוחלטת לפי סעיפים 303(א) ו-303(ב) לחוק הביטוח הלאומי, ולפחות בכל הנוגע למענק הנכות, נבחנו הדברים בהתאם לנסיבות ובמיוחד לפי בחינת צרכי היחיד וזכותו למחיה בכבוד. הסכום אשר נמצא כי נותר בידי היחיד ולא נדרש לו לצרכי מחיה בכבוד, הועבר לקופת הנשייה.

כאן המקום לעמוד על המאפיינים המיוחדים של הגמלה המשולמת בגין פגיעה ונכות מעבודה לפי פרק ה' לחוק הביטוח הלאומי, אשר שונה במובנים מסוימים מגמלת נכות כללית.

גמלת נכות כללית משולמת כסיוע מטעם המדינה למי שנוזק לכך בשל נכותו ולצרכי מחייה. הסכום הבסיסי לגמלת הנכות הוא קבוע ונקבע בשים לב לצרכי המחיה הבסיסיים. לפיכך, בהלכת לשצ'ניקו נפסק כי בהעדר כושר השתכרות, יש לראות בגמלת הנכות הכללית המשולמת כתואמת את צרכי החייב, ומכאן שלא קיימת הכנסה אשר על יסודה ניתן לקבוע צו תשלומים, נסיבות המובילות לפטור מתשלום חודשי.

גמלת נכות מעבודה מבוססת על שני אדנים, האחד נעוץ בהיבט הסוציאלי (כפי גמלת הנכות הכללית) והשני נובע מהמרכיב הביטוחי עליו נסמכת הגמלה. המרכיב הביטוחי מקבל ביטוי, בין היתר, בתשלומי העובד והמעביד כנגזרת מגובה המשכורת ובקביעת גובה הגמלה בהתאמה לגובה השכר (נגזרת של ממוצע השכר בשלושה החודשים שקדמו לפגיעה). כך יוצא, כפי מקרה זה, כי לעתים תגמולי הביטוח עומדים על סכום משמעותי, בסכום גבוה בהרבה מכפי שהיה מקבל החייב

בגין נכותו אילו היה מדובר בגמלת נכות כללית. לגמלת הנכות מעבודה יש לפיכך גם היבטים בגינם ניתן לראותה כחלף שחר.

לעניין זה יש לציין, כי במקרים בהם גמלת נכות מעבודה אינה עומדת על סכום גבוה באופן משמעותי מהסכום הקבוע לגמלת נכות כללית, אזי ניתן וראוי להתייחס אליה בדומה לגמלת נכות כללית, ובמקרה כזה לקבוע פטור מתשלום חודשי, על בסיס הרציונל העולה מהלכת לשצ'נקו (אף אם מדובר בגמלת נכות מעבודה העומדת על סכום גבוה באופן מסוים מגמלת נכות כללית).

אולם, כאשר ההכנסה החודשית היא גבוהה באופן משמעותי מהסך המשולם בגין נכות מלאה במסגרת קבלת גמלת נכות כללית (כפי המקרה שנדון בהלכת לשצ'נקו), וכאשר לא הוצגו בפני בית המשפט אסמכתאות לכך שיש לחייב הוצאות מיוחדות הנובעות או קשורות לנכותו, עולה המסקנה לפיה נותרת בידי החייב יתרה כספית שהיא מעבר לסך ההולם מחייה בכבוד. יתרה זו מאבדת בחלוף הזמן את ההגנה הקבועה בסעיף 303(ב) לחוק הביטוח הלאומי. במצב בו הגמלה החודשית היא גבוהה, וזאת באופן משמעותי ביחס לסכום ההולם מחייה בכבוד, שוב לא ניתן לומר כי היתרה ממשיכה להיות מוגנת, שכן ההגנה הרחבה שנקבעה בהלכת לשצ'נקו מבוססת על **"תכליתה של הגמלה – להבטיח את צורכי מחייתו המינימליים של הזכאי, לספק לו אמצעי קיום בסיסיים"**. היינו, הלכת לשצ'נקו התבססה על כך שמדובר בגמלה בסכום לא גבוה, התואם באופן כללי את הסך הנדרש לשם מחייה בכבוד, וכדברי בית המשפט **"מידותיה של הגמלה תפורות לתכלית זו"** (פסקה 16 להלכת לשצ'נקו), כמו גם **"אופיה המינימלי של הגמלה"** (פסקה 17 להלכת לשצ'נקו).

כאשר מדובר בגמלה המתקבלת אצל החייב העומדת על סכום חודשי הגבוה באופן משמעותי מהסך הנדרש לצרכי מחייה בכבוד, וקיים הפרש אשר יש בו לאפשר תשלום חודשי בסכום שאינו מזערי, הרי שלפי הלכת לשצ'נקו, ניתן לקבוע תשלום חודשי הולם, תוך התחשבות בתכליות הליך פשיטת הרגל, וזאת כאשר "התשלום החודשי נקבע בהתאם ליכולתו הכלכלית של החייב, בהתחשב בצרכיו ובהבטחת יכולתו לקיום בכבוד מזה, ובאינטרס של הנושים מזה". במקרה בו נותרת יתרה משמעותית מעבר לסכום הנדרש לצרכי מחייה בכבוד, הרי ששוב אין מדובר "בסכומים נמוכים מאוד"; אין מדובר במצב בו "עיקר התשלום ישמש לכיסוי הוצאות ההליך"; ולפיכך גם אין מדובר במצב בו "התועלת לנושים מגבייתו תהא מועטה" (כפי הקריטריונים שצוינו בפסקה 17 להלכת לשצ'נקו). בהיבט החייב, התנאי להעדר תחולת הפטור מתשלום לפיו יש לוודא קיומה של יתרה משמעותית כאמור, מבטיח מפני פגיעה בחייב. כאמור, הדגש הוא בכך שמדובר בהפרש כספי משמעותי בין גובה הגמלה ובין הסך הנדרש למחייה בכבוד, ובמקרים כאלו, לא יחול הפטור מתשלום ויהיה צורך לבחון באופן פרטני את הנתונים על מנת לקבוע תשלום חודשי ההולם את הנסיבות תוך מתן דגש על הצורך להבטיח לחייב יכולתו להתקיים בכבוד.

יש לומר לפיכך, כי הלכת לשצ'נקו אינה חלה באופן גורף, וללא כל אבחנה, על כל גמלה המשולמת על ידי המל"ל, והפטור הניתן מתשלום חודשי אינו אוטומטי, אלא כרוך בסוג הגמלה ובגובה הגמלה המשולמת, כמו גם להתאמתה לסך הנדרש למחייה בכבוד. ככל שמדובר בגמלה, כדוגמת גמלת נכות כללית או גמלת אזרח ותיק, אשר תואמת באופן כללי את הנדרש למחייה בכבוד, יחול הפטור. ככל שמדובר בגמלה אשר שיעורה גבוה יותר, אולם ההפרש אינו משמעותי, עדיין יחול הפטור. אולם,

ככל שמדובר בגמלה בסכום גבוה, אשר מלמד על קיומה של יתרה משמעותית בידי החייב מעבר לסך הנדרש למחייה בכבוד, לא יחול הפטור באופן אוטומטי, אלא יהיה צורך לבחון את הנתונים, ובכלל זאת את סוג הגמלה המשולמת לחייב וכן את הוצאותיו וצרכיו הקונקרטיים של החייב (שיש לזכור כי סובל מנכות ונעדר כושר השתכרות).

שאלה אחרת היא ביחס לאופן קביעת התשלום החודשי, במקרה בו מגיע בית המשפט למסקנה כי גמלת הנכות מעבודה עומדת על סכום גבוה באופן משמעותי מהסכום הנדרש למחייה בכבוד. גם במצב כזה ראוי לציין, כי אין מקום להתייחס להכנסות החייב כאל הכנסה רגילה, דוגמת הכנסה משכר. קיומה של נכות רפואית והעובדה כי הגמלה נובעת מנכות שנגרמה בפגיעה בעבודה, צריכות להיות מובאות בחשבון לא רק בהיבט בחינת ההוצאות הרפואיות (בין אם קיימות, ובין אם לא), אלא מעבר לכך. אחת האפשרויות אותן ניתן לשקול היא בהתייחסות לסך התואם גמלת נכות כללית כסכום מוגן שאין להתחשב בו ולבחון את שאלת גובה התשלום ההולם רק ביחס להכנסה שמעבר לסכום זה. שאלה זו טרם נדונה בהליך, ויש מקום לאפשר לב"כ הצדדים להשלים הטיעון, לשם קביעת תשלום חודשי בו יוכל לעמוד החייב וההולם את נסיבותיו וצרכיו.

ניתנה היום, כ"ט אדר תשפ"ג, 22 מרץ 2023, בהעדר הצדדים.

גיל דניאל, שופט